

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНИХ МОВ**

*ЗБІРНИК СТАПЕЙ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ*

МОВА, КУЛЬТУРА та ОСВІТА

20 КВІТНЯ

2017

ЗМІСТ

Яремчук О.С.
АКТУАЛЬНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ
ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЕКТУВАННЯ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ.....3

Тимкова В.А.
ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ
МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-
АГРАРІЇВ.....14

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Білик Я.С.
ЛОКАТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ В ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ
СТУСА.....20

Коломієць С.І.,
ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)”
У МАЙБУТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ
З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА
ПОДАТКІВЦІВ.....26

Коняга А.А., Гоменюк І.М.,
ЗНАЧЕННЯ РІДНОГО СЛОВА ДЛЯ
ДУХОВНОГО ІСНУВАННЯ
НАРОДУ.....31

Костюк М.І.
РОЛЬ ІГОРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ
ІНОЗЕМНИХ МОВ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ
ПРОСТОРІ.....37

Мельничук А.О., Квашук І.Г.
МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ.....44

Тимкова В.А., Гуцол Н.А.
КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ.....50

Тимкова В.А.,
завідувач кафедри
української та іноземних
мов, ВНАУ

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ

У публікації проаналізовано актуальні проблеми культури мовлення сучасної молоді в розрізі двох концепцій культури як творчої діяльності і як засобу духовного опанування дійсності. Зосереджено увагу на питанні демократизації української літературної мови, що призвело до індиферентного мовлення народних депутатів, порушення культури мови періодичних видань, вітчизняної реклами тощо. Розглядаються поняття «культура мови» і «культура мовлення» у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі.

Ключові слова: культура мови, культура мовлення, студенти-аграрії, норми літературної мови, українська літературна мова.

The publication analyzes the current problems of the speech culture of contemporary young people from the point of view of two concepts of culture – as creative activity and as a means of spiritual mastering the world. The stress is made on the democratization of Ukrainian literary language, what has led to the indifferent speech of People's Deputies, language mistakes in periodicals and advertising etc. The notions of “language culture” and “speech culture” in home and foreign scientific literature are examined and analyzed.

Key words: language culture, speech culture, agricultural students, norms of literary language, Ukrainian literary language.

Постановка проблеми. Стосовно визначення місця мовленнєвої культури в структурі мови важливим для нас є з'ясування поняття “культура”. Залежно від основного підходу до нього на сьогодні виділяють антропологічні, соціологічні та філософські визначення культури (Ю.Вишневський, М. Коган, Е. Маркарян, В. Межуєв).

Аналіз проблеми культури дозволив зробити висновок, що існують дві концепції: одна з яких трактує культуру як творчу діяльність, інша – як

спосіб, технологію діяльності. Культура, за твердженням М. Когана, є засобом духовного опанування дійсності, виявлення цінностей, які є цілісною системою логічно пов'язаних стійких ідей, оцінок, орієнтацій, норм, критеріїв, виражених у зразках діяльності [2, с. 254]. Із цього погляду, на думку В. Семенова, поняття культури дає змогу побачити “міру усвідомлення людиною свого ставлення до себе, природи, ступінь і рівень самореалізації своїх потенцій” [6, с. 15]. Оскільки культура охоплює усі сторони життя, будь-який вид людської діяльності визначається тим, наскільки ця діяльність стала здобутком окремої особистості. Таке розуміння культури є важливим для визначення і з'ясування особливостей мовної культури студента-аграрія, що передбачає вміння володіти мовою і визначає рівень цього володіння.

Отже, в удосконаленні мовленнєвої культури студентів-аграріїв важливе місце посідає психологія культури як процес спілкування засобами мови, що має своїм завданням зробити мовлення, по-перше, змістовним, по-друге, зрозумілим, по-третє, виразним, по-четверте, дієвим.

У статті маємо за мету проаналізувати стан мовленнєвої культури наших сучасників, зокрема студентів вищих навчальних закладів.

Останнім часом, коли відбуваються значні зміни в умовах функціонування мови, стає актуальною проблема мови як засобу спілкування, мови в її реалізації, проблема культури мовлення.

У науковому вжитку перебуває два поняття “культура мови” і “культура мовлення”. Термін “культура мовлення” вживають і лінгвісти (Н. Бабич, Б. Головін, І. Голуб, М. Жовтобрюх, С. Єрмоленко, А. Коваль, Т. Панько, О. Пономарів, Д. Розенталь), і методисти (О. Біляєв, М. Вашуленко, В. Капінос, Т. Ладиженська, М. Пентилюк, М. Соловейчик та ін.).

О. Біляєв, Н. Бабич, надаючи перевагу словосполученню “культура мовлення”, дотримуються думки, що поняття “культура мови” і “культура мовлення” співвідносні між собою як мова і мовлення, тобто як загальне і конкретне.

Терміном “культура мовлення” послуговуються також І. Білодід, В. Виноградов, М. Жовтобрюх, Т. Панько, А. Коваль. Так, В. Виноградов указує, що «поняття “культура мови” і “культура мовлення” мають бути усвідомлені у двох різних планах», зазначаючи, що “наука про культуру мови і культуру мовлення являє собою теоретичну і практичну дисципліну” [6, с. 9]. Розмежовує поняття “культура мови” і “культура мовлення” і М. Пентилюк. Вона доводить, що культура мови – це “наука, що вивчає

нормативність мови, її відповідність тим вимогам, що ставляться перед мовою в суспільстві”, а культура мовлення – це “досконале володіння мовою, її нормами у процесі мовленнєвої діяльності людини” [3, с. 4].

У русистиці (на відміну від досліджень українських мовознавців) надається перевага поняттю “культура мовлення” й обговорюється статус культури мовлення як окремої галузі знань. Відомі такі концепції культури мовлення: вчення про правильність мовлення або ортологія (О. Ахманова, Ю. Бельчиков, В. Веселитський, В. Беляєв), теорія “гарного мовлення” (Б. Головін) і близьке до неї трактування “комунікативної доцільності” (В. Костомаров, О. Леонтьєв), концепція, в якій обґрунтовується необхідність володіння спочатку нормами літературної мови, а потім – мовленнєвою майстерністю, тобто культурою мовлення (Л. Скворцов), культура мовлення як лінгвістична дисципліна, що орієнтує не тільки на нормативний, а й на якісний характер мовлення (Д. Розенталь, М. Теленкова). Ці теорії різняться розумінням об’єкта і завдань культури мовлення, мають розходження у термінологічних визначеннях, але зорієнтовані на функційний аспект мови і виходять з розуміння мови як суспільного явища, що нерозривно пов’язане з мисленням, яке взаємодіє з ним.

Ознайомлення з вітчизняною й зарубіжною літературою з питань культури мови і мовлення дає підстави зробити висновок, що культура мови – це самостійна лінгвістична дисципліна, яка вивчає стан і статус норм сучасної літературної мови та рівень лінгвістичної компетенції її носіїв. Культура мовлення – це досконале володіння мовою, її нормами, уміння правильно, точно, виразно передавати свої думки засобами мови.

Правильним вважається таке мовлення, в якому мовець дотримується норм сучасної літературної мови. Така висока культура мовлення включає й уміння знайти не тільки точні засоби для висловлювання своєї думки, але й уживати слова, фрази відповідно до мети і ситуації спілкування. Таким чином, виділяються два головні показники культури мовлення – правильність і комунікативну доцільність.

Другий показник, що визначений ще з найдавніших часів і визнаний сучасними мовознавцями й методистами (Н. Бабич, О. Біляєв, А. Васильєва, Б. Головін, І. Ілляш, А. Коваль, М. Пентиліук, М. Пилинський та ін.), включає в себе такі комунікативні якості: правильність, точність, логічність, ясність, достатність, чистота, виразність, багатство (різноманітність), естетичність, доречність.

Досягти високого рівня культури мовлення неможливо без високої

лінгвістичної свідомості носія мови, любові до мови, постійної потреби аналізувати, удосконалювати, шліфувати власне мовлення.

Для цього необхідно добре оволодіти мовними нормами, стежити за їх змінами, не допускати змішування мовних явищ, проявів інтерференції; критично ставитися до написаного і мовленого слова. А чи готовий сьогодні студент вищого навчального закладу дотримуватися правил мовленнєвої культури? Не завжди. Прикро, що для сучасної молоді, на жаль, мовленнєва краса не настільки важлива, як би того хотілося. Серед друзів, однолітків, мовленнєві норми не є вартісними, їх дотримуються 33,6% опитаних молодих людей [7, с. 73].

Мовна неграмотність, невміння написати елементарний текст, перекласти його з української мови на російську чи навпаки чомусь перестали сприйматися як недолік. Культура мовлення деяких студентів у молодіжному середовищі дещо відрізняється від їх же мовлення в аудиторіях. Як не прикро, але більшості студентів подобається вживати словесний бруд, яким вони хочуть привернути до себе увагу.

Розмовляючи між собою, студенти часто використовують сленгізми, напр.: *рвати когті* (піти, втекти), *здати на шару* (про іспит чи залік), *ганяти понти* (поводитися з викликом), *блін, не грузи мене, мені це по барабану* тощо. Поширення сленгу серед молоді самі студенти пояснюють тим, що саме мова аргументує їм яскравіше висловити свій емоційно-експресивний стан. На жаль, останнім часом спостерігається проникнення в мову молоді лексики кримінальної, насиченої злочинними жаргонами, що неприпустимо для студентів вищих навчальних закладів.

Особливо багато нарікань викликає мовлення депутатів. Народ не прощає своїм обранцям безграмотності: над ними кепкують, їхні мовленнєві помилки обговорюють, на них буде свої телепередачі розважальна програма “95-й квартал”. На сторінки періодичної преси, в мовлення освічених людей ринули жаргонізми, просторічні елементи, ненормативна лексика й інші позамовні засоби: *бабки, штука, лимон, зелені, бакси, кайф, нормальок, вишак, лох, базарити, бардак, до фені* та ін. Вульгаризми вживають, на жаль, і українські “державні мужі”. Як приклад – вислів одного з колишніх російських політиків: “*Для оцнки положення в стране нет слов! Остались одни выражения!*”. Ця загальна зневага до грамотності з боку суспільства насамперед негативно впливає на грамотність молодих людей. Безграмотність стає нормою для школярів і студентів.

Що ж сталося? Чому для публічних мовців зникає межа між

пристойністю і вульгаризмом? Лайки, “матерну мову”, “недруковане слово” сьогодні можна зустріти на сторінках незалежних газет, вільних видань, у текстах художніх творів, які, на жаль, входять у шкільну та вузівську програми з української літератури.

Книжки на мові сленгу користуються попитом, на них можна легко заробити. Вітчизняна реклама теж не пасе задніх – на кожному кроці рекламні оголошення на суржику: “*Завітайте до кафе «Васильок!»*”, “*Банк надає безстрочний кредит*” або “*Продаж товарів у розстрочку*”, “*Учбова література*” та ін. Проблема демократизації української літературної мови набула особливої гостроти саме зараз, на початку XXI століття. Вона досягла таких розмірів, що її правильніше було б назвати вульгаризацією.

Правильно й чисто говорити рідною мовою може кожний, аби тільки було бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників, або вчителів-словесників. Це не тільки ознака, а й обов’язок кожної культурної людини. Культурними у нас можуть бути всі, незалежно від того, працює людина розумово чи фізично. Індивідуальна мовна культура – це своєрідна візитна картка особи незалежно від її віку, фаху, посади. Навряд чи матиме належний авторитет і вплив той, хто не вміє правильно висловити свою думку, хто не користується виражальними мовними засобами, неспроможний дібрати лексичні вирази відповідно до конкретної ситуації.

Тому-то робота над культурою мовлення сучасного студента – це велика виховна робота усіх викладачів української мови вищих навчальних закладів. Навчаючи і виховуючи студентів, словесник своїм прикладом має стверджувати, що мовна культура кожного вихованця має стати їх надійною опорою у вираженні незалежності думки, розвиненості людських почуттів. Культура мовлення майбутнього аграрія є не лише показником його професійних якостей, а й чинником, що впливає на його визнання в аграрному світі. Фахівці-аграрії, які не володіють мовленням на належному рівні, не можуть бути задоволеними собою, що негативно позначається на їхній професійній діяльності.

Варто зазначити, що для реального підвищення рівня мовної підготовки аграріїв загалом, викладач має використовувати палітру видів, засобів та методів навчання, від занять за програмою, що має обов’язковий статус до різноманітних позааудиторних заходів, які враховують наявні знання та індивідуальні здібності, а також впроваджувати в навчальний процес сучасні мультимедійні матеріали та інформаційні технології.

Сучасні студенти вищих навчальних закладів, в основному,

Інтернет-покоління, для яких електронний спосіб отримання інформації, в тому числі навчальної, є звичайною складовою життя. Стрімкий прогрес в аграрній сфері вимагає застосування найбільш швидких, доступних способів процесів генерації, оновлення та передачі знань. За допомогою електронного навчання студент має змогу отримати сучасні знання у будь-який час і будь-якому місці, що робить доступною вищу освіту для всіх охочих осіб.

Необхідно звернути увагу на активне та інтерактивне навчання. Важливо

постійно здійснювати зворотний зв'язок між викладачем та студентами (пояснення, перевірка виконаних вправ та роботи над помилками). Це сприяє взаємодії співпраці викладача з аудиторією. Інтерактивне навчання дозволяє обмін інформацією між усіма учасниками навчального процесу. Такий вид педагогічної діяльності поліпшує формування комунікативної компетенції, передбачає виконання дискурсивних та ініціативних завдань (повідомлення про різні аспекти української мови).

Висновок. На сучасному етапі проблема культури мовлення набуває дедалі більшого значення. Вона потребує своєчасного вирішення і залежить як від людей, так і від держави. Наша державна мова – українська. І це не лише наше минуле, це наше майбутнє. Уважне ставлення держави до молодого покоління, до його мовленнєвої культури – це запорука кращого майбутнього. Володіння культурою професійного мовлення за обраним фахом, новими комп'ютерно-лінгвістичними технологіями є основою мовної підготовки фахівця-аграрія.

Література:

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення / Н.Д. Бабич. – Львів : Світ, 1994. – 231 с.
2. Коган Л.Н. Всестороннее развитие личности и культура / Л.Н. Коган. – М. : Знание, 1981. – 255 с.
3. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика / М.І. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.
4. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради : навч. посібник / О. Пономарів. – 2-ге вид. стереотип. – К. : Либідь, 2001. – 240 с.
5. Потебня А.А. Естетика и поэтика / А.А. Потебня. – М., 1976. – С. 157.
6. Семенов В.С. Культура и развитие человека / Семенов В.С. // Вопросы философии. – 1982. – № 4. – С. 11 – 15.
7. Ющук І.П. Мова наша українська. Статті, виступи, роздуми / І.П. Ющук. – К. : ВЦ «Просвіта», 2001. – 144 с.